

خطبه غدیر و اثری گران بها: نور الامیر فی تثبیت خطبة الغدیر

از آن زمان که دست تقدیر الهی، واقعه عظیم غدیر را رقم زده است، دستان بسیاری، تاریخ و احوال آن را بر صفحات کاغذ قلم زده‌اند.

در این میان، عالی‌همتان و نیکوسیرتانی بوده‌اند که قلم‌هایشان را شمشیرهای آخته و کتاب‌هایشان را دیوارهای افراخته ساخته و به حراست از حریم قدس علوی پرداخته‌اند. گرچه خورشید را نیازی به پاسداری نبوده و نیست، اما به فرموده قرآن در جاتی از کمال جز به حراست و تبلیغ حق حاصل نمی‌گردد^۱ و نیز به یقین پاسداری از حق سیر و سلوک در تقرب به وارث قرآن و غدیر است.^۲ پس همت در این راه، هم کمال آورد هم تقرب. آثاری که در طول چهارده قرن پس از واقعه غدیر پدید آمده‌اند به قدری فراوانند که حتی ذکر نامشان از عهده این نوشتار مختصر خارج.^۳ پس معرفی اثری نفیس در یکی از محورهای غدیر را مد نظر قرار دادیم و امیدواریم مفید واقع شود.

همه ما نیک می‌دانیم که ماجرای غدیر اساس اعتقاد و اندیشه شیعیان را شکل داده است. این ماجرا به دو شکل مختصر و مفصل در منابع تاریخی نقل گردیده است. نقل مختصر و مشهور آن چنین است که رسول خدا ﷺ پس از آخرین حج خود در مسیر بازگشت به مدینه در محلی به نام غدیر خم همراه با جمع چند هزار نفری مسلمانان توقف نمودند و پس از اقامه نماز ظهر خطاب به مردم فرمودند: «ألسأ اولی بکم من انفسکم؟» و پس از پاسخ مثبت مردم ادامه دادند: «من كنت مولاه فهذا علي مولاه، اللهم وال من والاه و عاد من عاداه». این داستان مختصر را در ده‌ها بلکه صدها کتاب از عالمان شیعه، زیدیه، اسماعلیه، اهل سنت و حتی آثار غیرمسلمانان می‌توان یافت. کتاب شریف الغدیر جامع این

* کارشناس ارشد علوم قرآن و حدیث و مدرس حوزه و دانشگاه

۱. اشاره به آیات شریفه سوره والعصر: «ان الانسان لفي خسر، الا الذين آمنوا و عملوا الصالحات و تواصوا بالحق و ...»

۲. اشاره به کلام حضرت صاحب الزمان: «...فليعمل كل امرء منكم ما يقرب من محبتنا...»

۳. ر.ک. الغدیر فی التراث الاسلامی

نقل قول هاست.^۱ فهرست‌واره‌ای از این حادثه بر اساس روایات اهل سنت و سپس شیعه تقدیم می‌گردد با دقت مطالعه کنید.

گزارش حجة الوداع تا غدیر و خطابه رسول خدا در منابع اهل سنت^۲

■ در سال دهم هجری رسول خدا ﷺ به گروه‌های مختلف اعلام فرمودند که برای آخرین بار به حج خانه خدا خواهند رفت.

■ این خبر سبب شد هزاران نفر از مسلمانان برای یادگیری مستقیم مناسک حج و اقتدا به رسول خدا ﷺ و وداع با آن بزرگوار به مدینه بیایند و آماده همراهی با آن حضرت شوند.

■ سپس حضرت به همراه آنان عازم مکه شدند و در میانه راه نیز عده بسیاری از مناطق اطراف به آنان پیوستند؛ آن‌چنان که تعداد مسلمانان قابل شمارش نبود.

■ تعداد همراهان رسول خدا ﷺ را هنگام خروج از مدینه از چهل هزار تا صد و بیست و چهار هزار نفر نقل کرده‌اند. البته تعداد همراهان آن حضرت در مناسک حج بسیار بیشتر از این بوده است؛ زیرا اهل مکه و اطراف آن و اهالی یمن و مسیر آن در خود مکه به نیز به حضرت پیوستند و این بزرگ‌ترین اجتماع مسلمانان تا آن زمان بوده است.

■ پس از اتمام مناسک حج، رسول خدا ﷺ با آن جماعت عظیم از مکه خارج شدند و در مکانی به نام غدیر خم توقف کردند و بعد از اقامه نماز جماعت - در حالی که بزرگان صحابه و علمای مسلمین نیز حضور داشتند - برای مردم خطبه‌ای عظیم و مفصل خواندند.

■ پیامبر گرامی اسلام ﷺ خطبه خود را با حمد و ثنای الهی آغاز کردند و همه چیز را تا قیامت برای مردم روشن کردند و در ضمن این خطبه فرمودند: «من کنت مولاه فهذا علی مولاه».

گزارشی که نقل کردیم تماماً از منابع اهل سنت بود. با این حال در مجموع روایات اهل سنت، تنها به نزول سه آیه درباره غدیر و بیان چند عبارت از رسول خدا ﷺ در غدیر - به طور مستقیم - اشاره شده است که البته همین مقدار نیز بسیار ارزشمند و برای اثبات مدعی

۱. علامه امینی از برخی علمای حدیث اهل سنت نام برده که با دویست و پنجاه طریق حدیث غدیر را نقل کرده‌اند. ر.ک: الغدیر، ۱، باب المؤلفون فی حدیث الغدیر.

۲. تقدیمی معصومی، نور الامیر فی تثبیت خطبة الغدیر، ۱۱ تا ۱۷.

شیعه کافیسست. اما متأسفانه خطبه گران سنگ غدیر در هیچ یک از منابع اهل سنت که اکنون در دست ماست، به صورت کامل یافت نمی‌شود. افزون بر آن چه از منابع عامه نقل کردیم، در آثار عالمان شیعی ماجرای غدیر با جزئیات بیشتر و دقیق‌تری نقل شده است که برخی از آن‌ها زوایای تاریکی از تاریخ مظلومیت امیرالمومنین (علیه السلام) را آشکارتر می‌کنند. در روایات شیعه شانزده آیه شریفه درباره این ایام و غدیر تفسیر شده است. سخنان رسول خدا (صلی الله علیه و آله) در غدیر نیز، نه با چند جمله، بلکه به صورت خطبه‌ای مفصل نقل گردیده است. گفتنی است که مؤلف محترم کتاب نور الامیر، که مقاله حاضر برای آشنایی با محتوای آن نگاشته شده است، در اثر بعدی خود - که پس از موسوعه گران قدر الغدیر اثری فاخر و بی‌نظیر است - تمام آیات مربوط به غدیر را همراه با روایاتش به تفصیل بررسی نموده است.^۱

یک اثر و ده‌ها سند بر تثبیت خطبه غدیر

چنان که گفتیم خطبه شریف غدیر در منابع اهل سنت به صورت کامل نقل نشده و همین امر سبب خرده‌گیری برخی ظاهربینان شده بود و پاسخی در خور می‌طلبید. به همین منظور در سال ۱۳۷۹ اثری گران‌بها با نام نور الامیر فی تثبیت خطبه الغدیر به خامه فاضل ارجمند حجة الاسلام امیر تقدیمی معصومی به زیور طبع آراسته گشت؛ اثری که در نوع خود کم‌نظیر و در استحکام بخشیدن به مضامین عالی خطبه رسول خدا (صلی الله علیه و آله) در غدیر بی‌نظیر بود. مولف محترم در مقدمه کتاب، هدف خود را از این تحقیق چنین می‌نگارد که گرچه خطبه مفصل غدیر به صورت کامل در هیچ‌یک از منابع اهل سنت یافت نمی‌شود، اما فقرات و مضامین آن به فراوانی در روایات آنان نقل گردیده است و می‌توان برای هر یک از موضوعات این خطبه شریف ده‌ها شاهد از منابع اهل سنت ارائه نمود. این اثر با مقدمه‌ای محققانه در ۶۲ صفحه آغاز شده است و نویسنده محترم در بخشی از

۱. این اثر نفیس که تاکنون حدود ده سال پژوهش و تألیف را به خود اختصاص داده، هنوز به چاپ نرسیده است و امیدواریم با همت مؤلف محترم به‌زودی به مشتاقان عرصه علم و پژوهش عرضه گردد.

آن، حادثه غدیر را از منابع اهل سنت گزارش نموده و شواهدی را بر مفصل بودن ماجرای غدیر و خطبه رسول خدا ﷺ در آن روز نقل کرده است. سپس با اشاره به نبود خطبه مفصل غدیر در منابع اهل سنت به معرفی منابع شیعی خطبه پرداخته است و خطبه را به صورت کامل - بر اساس نسخه اصلاح شده آقای محمدباقر انصاری^۱ - نقل و آن را به صد فراز تقسیم نموده است.^۲

محقق محترم سپس وارد مرحله اصلی کار می شود و برای هر یک از این صد فراز، روایات متعددی از اهل سنت را - با ذکر دقیق آدرس - نقل می کند. روایات متعدد این کتاب که همگی از منابع اهل سنت است، با بیان دهها منقبت و فضیلت از مولی الموحدين امیر المؤمنین علیه السلام می تواند برای همه مبلغان و عزیزانی که با منکران امامت و ولایت مواجه هستند مفید باشد. این کتاب نخستین بار در سال ۱۳۷۹ توسط نشر مولود کعبه قم در ۵۹۰ صفحه به چاپ رسیده است.

۱. انصاری، اسرار غدیر.

۲. مراد یک صد موضوع برجسته است که انتخاب و شماره گذاری شده اند.